

УДК 621.73.06

Цимбалістова О.А.

аспірант

Національного авіаційного університету,
викладачКременчуцького льотного коледжу
Національного авіаційного університету

ІННОВАЦІЙНІ ПОСЛУГИ В ТУРИСТИЧНОМУ БІЗНЕСІ З ВИКОРИСТАННЯМ МАЛОЇ АВІАЦІЇ

INNOVATIVE SERVICES IN THE TOURISM BUSINESS USING SMALL AIRCRAFT

АНОТАЦІЯ

У статті розглядається роль повітряного транспорту в розвитку туристичного бізнесу та впровадженні інноваційних туристичних послуг. Обґрунтовано першорядну роль малої авіації у транспортному забезпеченні туристичних програм. Перераховані основні проблеми використання малої авіації в туристичному бізнесі.

Ключові слова: авіація, авіаперевезення, вертоліт, літак, авіаційний туризм, повітряний транспорт, бізнес-туризм, авіа-таксі, проблеми.

АННОТАЦИЯ

В статье рассматривается роль воздушного транспорта в развитии туристического бизнеса и внедрении инновационных туристических услуг. Обоснована первостепенная роль малой авиации в транспортном обеспечении туристических программ. Перечислены основные проблемы использования малой авиации в туристическом бизнесе.

Ключевые слова: авиация, авиоперевозки, вертолет, самолет, авиационный туризм, воздушный транспорт, бизнес-туризм, авиа-такси, проблемы.

ANNOTATION

This paper explores the role of air transport in the development of the tourism business and the introduction of innovative travel services. Grounded primary role in the transport of small aircraft providing tourism programs. These basic problems using small aircraft in the tourism business.

Keywords: aircraft, air transportation, helicopter, airplane, airtravel, airtransport, businesstravel, air-taxi, problem.

Постановка проблеми. Туризм як одна із галузей, що найбільш динамічно розвивається на сьогодні у світі, має тісний зв'язок зі сферою транспорту. Саме з розвитком транспортної галузі насамперед пов'язано щорічне зростання туристичних потоків і, зокрема, з розвитком і популяризацією пасажирських авіаційних перевезень. З кожним роком сучасний турист стає все вибагливішим і перебірливим, з бажанням отримати нові враження та емоції від відпочинку. Однією з рушійних сил пошуку та впровадження інноваційних послуг в туризмі стала можливість використання малої авіації.

Аналіз останніх публікацій. Вивченням проблем організації транспортного обслуговування в туристичній галузі займалися вітчизняні та російські вчені, зокрема М.Б. Біржаков та В.І. Нікіфоров [2], О.А. Гвозденко [4], В.Г. Гуляев [6], І.Г. Смирнов [14], Г.Ш. Уварова [15] та ін. Н.Є. Полянською були визначені фактори, які впливають на обсяги авіаперевезень [12]. Роль па-

сажирських авіаційних перевезень у туризмі досліджено М.П. Мальською та В.В. Худо [8].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на те, що вивчення області застосування малої авіації в світі розширюється, в Україні воно ще не дістало належного рівня розвитку. Дослідження застосування малої авіації у туристичній галузі України та її вплив на інноваційний розвиток туризму не проводилися.

Мета статті. Головною метою цієї статті є дослідження важливості застосування малої авіації у туристичній галузі та її вплив на розвиток інноваційних туристичних послуг.

Виклад основного матеріалу. Транспорт – одна із найважливіших складових матеріальної бази економіки будь-якої країни та рушійна сила суспільного розвитку. Саме прогрес у сфері транспортних засобів і інфраструктури дозволив людині розширити горизонти освоєного нею середовища шляхом здійснення подорожей на все більшу відстань. Це стало першоосновою розвитку туризму, який визначається Всесвітньою туристичною організацією (ВТО) як специфічний вид міграції, пов'язаний із переміщенням людей за межі звичного середовища з будь-якою метою окрім здійснення діяльності, що оплачується з джерел у приймаючій країні.

Мала авіація – соціально значимий і необхідний для ефективного розвитку, виробництва та функціонування транспортної системи країни сегмент ринку авіаперевезень.

У поняття малої авіації включають цивільну авіацію, комерційну та загального призначення, що здійснює перевезення та авіаційні роботи на літаках з максимальною злітною масою не більше 8600 кг, з кількістю пасажирських крісел не більше 19 і на вертольотах з максимальною злітною масою не більше 4500 кг, а також інфраструктуру, яка забезпечує виконання польотів, підтримання льотної придатності і виробництво відповідних робіт [7].

Туризм повністю залежить від транспорту, його безпеки, швидкості та зручностей, що надаються туристу під час його пересування. Розуміння основ взаємовідносин з авіатранспортними компаніями, правил взаємодії з ними у

питаннях забезпечення безпеки пасажирів та їх майна, обслуговування, використання відповідних знижок і пільг при подорожах має важливе значення, як для туристів, так і для організаторів подорожей. Розвиток туризму стримується тим, що більшість вітчизняних підприємств авіаційної галузі України не відповідають світовим стандартам по зручності, ефективності та безпеки, а транспортні проекти у частині будівництва нових аеропортів, автомобільних та залізничних доріг до них, проекти оновлення парку повітряних суден, потребують для своєї реалізації величезних інвестицій і часу [5, с. 28].

У числі слабких сторін застосування авіації в туристичному бізнесі України можна виділити слаборозвинуту інфраструктуру авіатранспорту в цілому [7].

Другою важливою проблемою застосування авіації в туристичному бізнесі є недостатня матеріальна база авіатранспортних підприємств, недосконалий технічний стан повітряних суден (особливо трансконтинентальної та малої авіації), які найбільше потрібні туризму.

На сьогоднішній день розвиток малої авіації є пріоритетним напрямом всієї держави в цілому і окремих її областей. Необхідність застосування малої авіації в туристичній галузі є безперечною. Це визначено бурхливим розвитком природних видів туризму та інтересу, що проявляється з боку самих туристів.

Відсутність державних програмних підходів щодо підтримки малої авіації, як показав період 90-х рр. минулого століття, веде до невіривданого скорочення використання цивільної авіації в регіонах і не забезпечує необхідний рівень безпеки [3, с. 57].

На сьогоднішній день популярність авіаційного транспорту в туристичній галузі зростає значно швидше, ніж інших видів транспорту. Це обумовлюється розширенням туристичних горизонтів, тобто географічним освоєнням нових туристичних напрямів, та високими вимогами споживача щодо скорочення термінів подорожі на користь їх частоти, тобто зростання попиту на короткострокові подорожі на далекі відстані. Сьогодні літаки є найпопулярнішим видом транспорту у світі. Повітряний транспорт має ряд факторів, що підвищують його популярність.

По-перше, авіаційний транспорт є найшвидшим та найзручнішим для перевезень великої кількості туристів на різні відстані. По-друге, авіатранспорт приваблює туристів високим рівнем сервісу і комфорту повітряних суден. По-третє, авіакомпанії як безпосередньо, так і через міжнародні мережі бронювання сплачують туристичним агентствам відсоток від заброньованих у літаку місць, тим самим мотивуючи їх обирати авіаперевезення [13]. Динаміка перевезення пасажирів за видами транспорту в Україні наведена на рисунках 1-3.

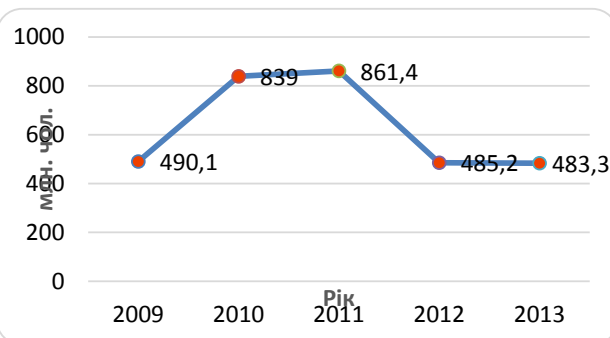

Рис. 1. Динаміка перевезення пасажирів

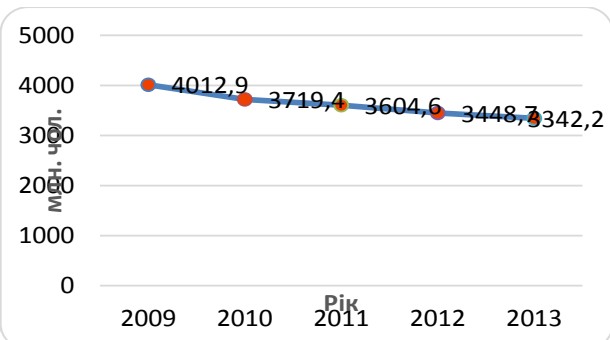

Рис. 2. Динаміка перевезення залізничним транспортом пасажирів автобусним транспортом

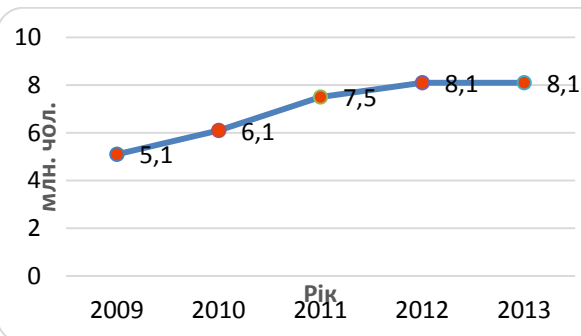

Рис. 3. Динаміка перевезення авіатранспортом [9; 10; 11]

За розглянутий період 2009–2013 рр. ринок пасажирських авіаційних перевезень значно прогресував, на відміну від залізничного та автомобільного транспорту, які демонструють щорічний спад. За даними Державіаслужби України, за підсумками діяльності у 2012 р. та 2013 р. авіатранспортом було перевезено 8,1 млн пас. – на 8% більше, ніж у 2011 р. (рис. 3). У цілому пасажиропотік з 2009 р. по 2013 р. зріс на 3,0 млн пас., або 59%. Ці показники є високими навіть за світовими масштабами.

Загалом, обсяги авіаційних перевезень мають постійну тенденцію до зростання та досягають високої позитивної динаміки, що свідчить про швидкі темпи розвитку ринку авіаційних перевезень в Україні. Якщо розглядати авіаперевезення за напрямками, то обсяг міжнародних перевезень за 2013 р. склав 6,9 млн пас., приріст за розглянутий період склав 188% (рис. 4).

Обсяг внутрішніх перевезень навпаки зменшився з 2,7 млн пас. у 2009 р. до 1,2 млн пас. у 2013 р. (зменшення на 56%).

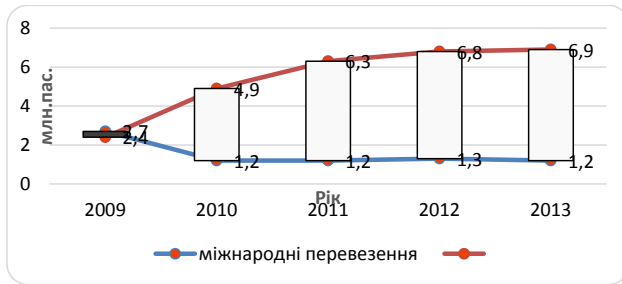

Рис. 4. Динаміка обсягів авіаперевезень пасажирів

Скорочення обсягів внутрішніх авіаперевезень та низький їх обсяг обумовлюються тим, що перевезення через високу собівартість не є доцільними при переміщеннях у межах країни, проте завдяки високій експлуатаційній швидкості авіатранспорт є максимально ефективним у питанні міжнародних перевезень.

Сучасна ситуація в галузі туристичних авіаперевезень змінюється під дією таких факторів, як розмір доходів населення, обсяг ринку туристичних послуг та ін.

Висока ефективність використання малої авіації в туристичній сфері підтверджується порівнянням якісних характеристик існуючих способів транспортування (табл. 1).

Взаємний вплив авіації та туризму є багатаспектним. Серед факторів, що найбільше впливають на перебіг процесів взаємодії, викремлено такі:

1. Технічний прогрес, що призвів до зростання комфортності та екологічності авіаційного транспорту, збільшення дальності польотів і зниження вартості послуг. Останнє зробило авіаційні перевезення доступними не тільки для організації ділових подорожей та відпочинку VIP та багатих туристів, але й масовому споживачу.

2. Лібералізація сфери міжнародних зв'язків. З одного боку, значно спростилися порядок здійснення міжнародних подорожей за рахунок усунення багатьох туристичних формальностей, спрощення візових режимів тощо. З іншого, відкритий доступ до іноземних ринків стимулював розвиток інтернаціонального за своїм характером підприємництва, зокрема, дозволив авіаційному бізнесу розширити географію, об'єднавши країни і регіони світу

у глобальну мережу туристичних дестинацій з високим рівнем транспортної доступності.

3. Дерегуляція ринку авіаційних перевезень. Були зняті обмеження відносно кількості авіаліній, що можуть обслуговувати перевезення між парами міст, обсягу призначених для продажу квитків та їхньої вартості. На ринок внутрішніх перевезень стали допускатися компанії з третіх країн, з'явилися приватні авіакомпанії, що дало змогу розширити пропозицію послуг за рахунок конкуренції.

4. Посилення вимог до надійності й безпеки авіаперевезень у контексті глобальної терористичної загрози та інших міжнародних за своїм характером дестабілізаційних чинників (епідеміологічна ситуація, політична нестабільність тощо) [1].

Економічна та фінансова криза, яка зачепила всі країни та галузі з 2008 р., мала значний вплив на попит на туристичні послуги, тому на сьогодні гостро постає питання в інноваційному підході в туристичній діяльності.

Необхідно відзначити, що на впровадження інновацій у туризмі впливає економічна ситуація в країні, соціальне положення населення, національне законодавство. Можна виділити такі характерні ознаки появи інновацій у туристичній діяльності:

- зростання потреб населення в знайомстві зі способом життя в інших регіонах і отримання нових знань;
- перенасичення населення багатьма традиційними напрямками подорожей;
- загострення конкуренції, зростання пропозицій стандартизованих глобальних продуктів;
- необхідність стримувати виїзд своїх громадян у зони, аналогічні за умовами регіонам своєї країни (природа, культура, клімат);
- гармонійне поєднання привабливих умов відпочинку і подорожей (природних і культурних особливостей, можливостей проведення дозвілля, придбання специфічних товарів і спеціальних туристичних послуг) для повного задоволення потреб найвибагливіших туристів;
- технологічна революція та експансія послуг в економіці;
- перехід від економіки пропозиції до економіки попиту.

На тлі зазначеного все більшу роль в організації відпочинку відіграє так звана мала авіація. Надзвичайно популярні у країнах Європи, США, Австралії польоти на легких моторних

Таблиця 1

Порівняння якісних характеристик транспортних засобів

Якісні характеристики	Автомобіль	Залізниця	Регулярні авіаперевезення	Мала авіація
Гнучкість	Висока	Низька	Низька	Висока
Швидкість пересування	Низька	Низька	Низька	Висока
Економічність	Економ.	Не економ.	Не економ.	Економ.
Безпечність	Низька	Висока	Висока	Висока
Комфорт	Високий	Обмежений	Обмежений	Високий

літаках і вертольотах, які використовуються в самих різних цілях, у тому числі і в сфері туризму і розваг. У нас цей вид техніки поки що не набув поширення.

Напрями використання малої авіації визначаються тенденціями розвитку туристичного попиту і передбачають розширення спектру рекреаційних занять. Наприклад, здійснення польотів на спортивних літаках, гелікоптерах, планерах, мотодельтапланах та інших видах авіаційної техніки в рамках екстремального та спортивного туризму, організація авіаекскурсій, доставка туристів на маршрут у регіонах з нерозвинутою інфраструктурою наземного транспорту (гірські райони, національні парки та заповідники) тощо [1].

У сфері туристичної галузі мала авіація широко використовується у таких випадках надання інноваційних послуг:

1. Для цілей трансферу від аеропортів, перевезення VIP-пасажирів. Організація трансферу за допомогою малої авіації високооперативна і досить комфортна, вона дозволяє уникнути необхідності використання автотранспорту, автомобільних пробок на дорогах, поліпшити безпеку.

2. Нині в окремих туристських центрах розробляється нова туристична послуга для представників бізнесу – повітряне таксі. Авіа-таксі і аеро-таксі – це термінові перельоти на 4-, 8-місних літаках і вертольотах у будь-які міста, що мають аеропорти і перебувають на відстані до 800-1000 км. Його головна відмінність від звичайних і чартерних VIP-рейсів полягає у тому, що для виконання таких рейсів використовуються невеликі економічні повітряні судна малої пасажиромісткості, час перельоту – до 3-х годин і немає необхідності в спеціальному обслуговуванні на борту. Цим досягається необхідний компроміс між терміновістю і вартістю авіаперевезення.

Мінімальний час підготовки літака до польоту дозволяє організувати виліт туристів вже через 2 години після надходження заявки. Як правило, виконання подібних рейсів авіа-таксі можливе як на літаках легкого і середнього класу, таких як Як-52, ХАЗ-30, АН-2, «Cessna», «Piper», «Aquila», «JetFox», так і на вертольотах АК 1-3, Eurocopter EC120 і 130 і Robinson 44. Подача літака або вертольота можлива практично в будь-яке місто, де є діючий аеродром.

3. При організації оглядових туристських екскурсій у туристських центрах. Погляд з висоти пташиного польоту дає людині зовсім інше, незвичайне уявлення про вигляд архітектурних ансамблів, центрів історичної чи суперсучасної забудови міст, палацово-паркових будівель, унікальних природних ландшафтів. Такі оглядові екскурсії організовуються, наприклад, над водоспадом «Вікторія». При полярних круїзах в Арктиці й Антарктиці судно завжди має посадкову площадку і в складі оснащення має верто-

літ, який здійснює льодову розвідку і оглядові екскурсії для туристів. Політ виконується як за популярними, заздалегідь підготовленими, так і за індивідуальними маршрутами.

4. Для організації оперативної доставки туристів до віддалених і важкодоступних об'єктів туристичного огляду.

Зазвичай ця відстань становить 50-300 км від туристського центру. Наприклад, туристів доставляють на лід у район Північного полюса, де вони з мінімумом спорядження долають 20-25 км на лижах і надувному човні до бажаної точки, потім туристичну групу забирає вертоліт і перевозить назад на континент. Практикується доставка малою авіацією туристів до пам'яток культурної спадщини, монастирів.

На сьогоднішній день вже не є рідкістю доставка туристичних груп до місця відпочинку, початку і закінчення сплаву, туристичного маршруту за бажанням туристів. Протягом багатьох років мала авіація активно освоюється туристами-екстремалами, любителями риболовлі, полювання та екологічного туризму.

Доставка туристів до початку маршрутів, здійснювана малою авіацією, не тільки скорочує час доставки, а й у низці випадків дозволяє уникнути декількох днів сплаву по спокійній воді і пройти тільки найцікавішу в спортивному плані частину річок. Для мисливців, рибалок, спортсменів і спелеотуристів, що прагнуть якомога далі віддалитися від цивілізації, політ – найкраще рішення проблеми. За вибором туристів можливо, наприклад, базування вертольота в таборі протягом всього туру (рибальський), щоденна доставка рибалок до місць лову з ротацією місць, в результаті чого існує можливість за час нетривалого туру половити на значній (до 45 км) протяжності річки. Мала авіація дає можливість доставляти туристів до важкодоступних районів – доставка з кінцевого пункту маршруту, доставка спелеологів до місць вивчення печер з усім необхідним інвентарем.

5. Доставка малою авіацією гірськолижників на невідготовлені гірські схили з подальшим головолодним спуском – особливо популярний сьогодні спорт heli-ski, який набуває все більшого поширення серед туристів-екстремалів України, не дивлячись на малу рентабельність. Сутність даного виду гірськолижного спорту «екстрим» – лижники-туристи доставляються на важкодоступні схили малою авіацією і можуть насолодитися незабутнім позатрасовим спуском по цілинному снігу. За кілька хвилин туриста доставляють на вершину, а досвідчені гіді супроводжують їх весь час польоту і спуску.

На підставі вищевикладеного, застосовуючи метод SWOT-аналізу, встановимо сильні і слабкі сторони інноваційності туристичних послуг при застосуванні малої авіації, а також загрози і можливості (табл. 2).

Таблиця 2

SWOT-аналіз інноваційності туристичних послуг при застосуванні малої авіації

<p>Сильні сторони Зручність та швидкість перевезень Високий рівень обслуговування Вигідні умови укладення договору між тур фірмою та авіакомпанією (отримання комісійних)</p>	<p>Слабкі сторони Залежність попиту від доходів населення Слаборозвинута інфраструктура авіаційного транспорту Недостатня матеріальна база авіапідприємств, неповна відповідність авіапарку сучасним вимогам</p>
<p>Можливості Використання малої авіації для подовження рейсів, повітряного таксі Можливість вибору індивідуального графіку для туристичної поїздки Економія часу на переліт, обираючи оптимальні маршрути як для значних переміщень, так і для перельотів на близькі відстані</p>	<p>Загрози Залежність діяльності суб'єктів системи повітряних зв'язків від економічної ситуації як в окремому регіоні, так і в країні загалом Підвищення вартості створення наземної інфраструктури забезпечення перевезень та польотів, яка включає паливо-заправочні комплекси, світлосигнальні системи Зниження платоспроможності організацій та населення, так як результат зниження попиту на туристичні та авіаційні послуги</p>

Отримані дані характеризують загальну тенденцію до поглиблення використання повітряного транспорту в туристичній сфері, розширення спектру туристичних послуг завдяки використанню малої авіації.

Висновки і пропозиції. Таким чином, популярність застосування малої авіації в туризмі зростає значно швидше, ніж інших видів транспорту, що обумовлено високими вимогами споживачів щодо скорочення вартості подорожі та економії часу, бажанням отримання нових відчуттів та вражень. Завдяки малій авіації представники туристичного бізнесу отримують можливість розробки та реалізації нових, інноваційних туристичних послуг, які до цього часу неможливо було втілити у життя.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Балабанов Г.В., Ткачук Л.М. Аналіз процесів взаємодії у системі авіація-туризм / Г.В. Балабанов, Л.М. Ткачук // Науковий вісник Інституту міжнародних відносин НАУ. – 2010. – Том 1, № 1(2010). – С. 183-190.
2. Биржаков М.Б., Никифоров В.И. Индустрия туризма: Перевозки / М.Б. Биржаков, В.И. Никифоров. – М.-СПб. : ИД Герда, Невский фонд, 2003. – 400 с.
3. Василенко В.А. Формування стратегії конкурентоспроможності підприємств малої авіації України : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04 / Василенко Віталій Андрійович ; М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Нац. авіац. ун-т. – К., 2011. – 20 с.
4. Гвозденко А.А. Логистика в туризме : учебное пособие для вузов / А.А. Гвозденко. – М. : Финансы и статистика, 2004. – 272 с.
5. Герасименко В.Г. Організація транспортних подорожей і перевезень туристів : навчальний посібник / В.Г. Герасименко, А.В. Замкова. – Харків : Бурун Книга, 2011. – 112 с.
6. Гуляев В.Г. Организация туристских перевозок / В.Г. Гуляев. – М. : Финансы и статистика, 2001. – 512 с.
7. Мальська М.П. Перевезення туристів повітряним транспортом / М.П. Мальська, О.Ю. Бордун ; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. – К. : Центр учб. л-ри, 2012. – 246 с.
8. Мальська М.П., Худо В.В. Туристичний бізнес: теорія та практика : підручник. 2-ге вид., перероб. та доп. / М.П. Мальська, В.В. Худо. – К. : Центр учбової літератури, 2012. – 368 с.
9. Підсумки діяльності авіаційної галузі України за 2009 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://avia.gov.ua/news/novyny/news_dergavia/3037.html.
10. Підсумки діяльності авіаційної галузі України за 2010 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://hrk.aero/pidsumki-diyalnosti-aviacijno%D1%97-galuzi-ukra%D1%97ni-za-2010-rik/>.
11. Підсумки діяльності авіаційної галузі України за 2012 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://aerovokzal.net/pidsumki-diyalnosti-aviatsynoyi-galuzi-ukrayini-za-2012-rik/>.
12. Полянська Н.Є. Організація комерційної роботи на повітряному транспорті : монографія. – К. : НАУ, 2004. – 320 с.
13. Рекун Г.П., Лещенко А.С. Дослідження взаємозв'язків розвитку ринків туристичних та пасажирських авіаційних послуг в Україні / Г.П. Рекун, А.С. Лещенко // Вісник НТУ «ХПІ». – 2013. – № 24(997). – С. 121-129.
14. Смирнов І.Г. Логістика туризму : навчальний посібник / І.Г. Смирнов. – К. : Знання, 2009. – 444 с.
15. Уварова Г.Ш. Українська авіація на міжнародному ринку туристичних послуг: проблеми і перспективи розвитку // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції Державна політика розвитку цивільної авіації XXI століття: економічний патріотизм і стратегічні можливості України. – К. : НАУ, 2008. – С. 156-159.